

Extrait de la revue **Singularis** du 1er trimestre 2015

Revue des parlers romans de la province de Luxembourg

Editeur responsable: P. Otjacques, rue de la Hette 19 - 6840 Neufchâteau

Rubrique : Contes èt racontroûles d'Ârdène

Comint k' lu rnôd è oyu l' leû

Gaston LUCY (Bièvre)

In djoû, lu rnôd è sté trouver l' leû èt i lî è dit :

- Choûte, leû, come i fwêt dèr viker pou l' moumint, vla ç' ku dj' è sondjî d' fwêre, si ça t' dis yôk. Dju vons nous assoçner pou-z-aturprinde du l' ovradge, pou du vicadje, don èt ...
- Ahi ! Dit-i l' leû, tout ça c' èst bin tûzé, mès i gn-è in mès, on-z-èst toudi roûlé cand on fwêt in martchî avu ti.
- N' ûje nin peû, leû, dit-i lu rnôd. Si dj' in.me bin d' blaguer a l' ocâzion, cand ça dvint sèrieûs, dju n' blague pus, sés-s'.
- Hum, hum ! Dit-i l' leû, i fôt ku dj' tûze a l' afwêre èt ku dj' wèje.

Ou dbout d'in djoû û deûs, lu rnôd è rapliké dlé l' leû :

- Eh bin cwé ? T' ès dacörd, û nin ?
- Dju sayrê, dit-i l' leû, mès tant pîre pour ti si t' m' amantches.
- Èh bin ! T' ès ma parole ku ça îrèt, dit-i lu rnôd. Dj' è côzé avu in cincî ki vu drôder ène virée pou-z-î samer dèstchous-navês. On srèt payîs al fin d' l' ovradge, mès dju dvans nous a rèchu pou la marinde. Dju tchèsrins bin par nut', mès dj' è sondjî d' achter in pot d' mièl ôs mouches èt d' î n-aler poujî cand dj' ôrins fwin.

Nin dandjî d' dîre ku lu r'nôd avot dja pris toutes lès mzères pou roûler l' ôte èt lî lêchî la bzougne.

- Èh bin ! C' èst convnu, dit-i l' leû, alans achter l' mièl ôs mouches.
- Choûte, dit-i lu rnôd, dju counu ène hèsse dins l' bwès k' èst buste, èt ddins, i gn-è in djon.nê d' mouches a mièl. Dju frans martchî avu zèles.

Arivés dzous la hèsse, lu rnôd lès-è houtchî, mès cand lès mouches ont vû a kî k' illes avint a fwêre, ille ont rmoüssî dins leû crâbote.

- Choûtèz, dit-i lu rnôd a tokant s' la hèsse, dju vnans pou v's-achter du mièl èt.....
- Dju 'nn-ans pont a vinde, ont-illes dit lès mouches.
- Mès siè, vindèz nous-a, dju drôdans la virée èt c' èst pou nosse marinde. Dju v' payrans al fin d' l' ovradge.
- Tu côzes mou bin, rnôd, ont-illes ruspondu, mès avu dèst parèys a ti, on dit k' i gn-è des mots ki rsan.nat a dul confiture salée. Dju n' nous fiyans nin a ti !

Mês lu rnôd è tant fwêt k' al fin, lès mouches s' ont lêchî adîre. Lu rnôd èt l' leû lèzî ont don apwârté in grand pot d' grès, a l'zî djant :

- Cand i srèt plin, dju vêrans l' kê.
- Avu dès sous, don ! On sé ç' ku ça vôt, la pârole d' in rnôd.

Lès deûs ovrîs ont sté l' rukêre, pîs is l' ont pwârté dins in crin d' rotche. Pîs, il ont cminci a drôder, ca i dvint awè fini duvant lès prêmîres nîves.

Il î astint dpwîs trwâs djoûs. Tout d' in cöp, lu rnôd rlûve la tiêsse, èt i fwêt coume s' il atindot yôk ô lon, pîs i s' mèt a criyî : « Ahi ! Dj' î va du cöp ». An rêyalité, i trovot k' l' hawê n' astot nin ène ustîye pou in rnôd.

- Eyû k' tu vas ? Dit-i l' leu.
- Dj' avo rouvî du t' dîre ku la bourike du mon.nî m' avot dmandé pou-z-esse pârin du s' bouricot èt ile vint d' criyî après mi pou ça.
- Dju n' ê rin atindu, mi, dit-i l' leû.
- Ça n' fwêt rin, dj' î file in moumint, dju t' lêche tout seû, mês dju t' rapwâtrê yôk.

I prind s' satch su s' dos, èt i passe pôs virées pou-z-awè pus coûrt pou-z-aler ou molin. Mês fû dul vûwe du leû, i toûne a gôtche èt i file après l' pot d' mièl dins l' crin d' rotche. Il è assatchî tout ç' k' i plot, pîs il è pètè in bon soume.

Cand il è arivé l' landmwin al virée, lu leû lî dit :

- Coumint k' tu l' loumes, tu fiyû ?
- Côtî, dit-i lu rnôd.
- Drole du nom, ki dit l' leû. Et cè k' tu m' è rapwârté d' bon ?
- Dju n' t' ê rin rapwârté, frère leu, dj' î an crèvé d' fwin, mês dj' ê ma seûr ki dmère dins l' bwès oûte dès Fagnes, ki dèt batijî s' gamin dins cate djoûs èt ki m' è dmandé ossi pou-z-esse pârin. La dlé, dju n' mankrans d' rin èt dju sondjrê a ti.

Ô matin du catrime djoû, lu rnôd mèt la bsace su la spale, pîs i file vès lès fagnes. Après kékes çant mètes dins lès virées, i broke après l' mièl. I lètche èt i rlètche tant, k' i s' adwâme. Lu landmwin, i wête dins l' fond du pot, i gn-avot pus k' ène lètchète al montée du pot. Arivé al virée, i dit ou leû ku s' fiyû s' loumot Mitan.

- Èt cè k' tu m' ès rapwârté ? Dit-i l' leû ?
- Rin, dj' î è co crèvé d' fwin. Il ont yu bramint dès rascrôwes du cès timps ci èt i n' ont nin fwêt a mognî pou lès parints.

Ou dbout d' in moumint, la co lu rnôd ki fwêt l' cî k' ôt yôk, pîs il è criyi :

- Cwè ? Co in cöp ?
- Cè k' i gn-è, dit-i l' leû ?
- C' èst ène vèjine du ma seûr ki mu dmande co coume pârin !
- I m' san.ne k' on t' dumande souvint pou yèsse pârin !
- Ah ! Cè k' tu vus, la, dit-i lu rnôd, c' èst coume ça. Dj' î cour èt dju rvins.

Èt lu rnôd è sté achèver l' rèsse du mièl, a-z-a lêchant kékes kîrées, a tout hazâr. I chite plin l' pot d' grès, i rmèt ène fine coûtche du mièl dussus èt i covure lu pot avu ène sucaye, pîs i rva dlé l' leû... Du pus lon ku l' leû l' è vû, i lî è criyî :

- Cè k' tu m' rapwâtes ? Dj' è ène fwîn d' leû, c' èst l' cas dul dîre !
- Choûte, leû, dju n' apwâte co rin anut', mès si ça su rprésante co, tu vèrès avu mi !

Mês, ç' nut' la, dja ou cminçmint dul chîje, lu vant è toûrné a France èt il è cminci a nîver. La dsus, lu leû è dit ou rnôd k' i n' sôrint tchèssî d' nut'.

- T'ès mou bin rêzon, leû ! Dit-i lu rnôd.
- Bin, ruspond l' leû, pi ç' k' on dot mougî l' mièl ôs nîves, alans ou Bwès dès rotches.
- Vla ène chike idée, camarade leû !

Èt il ont 'nn-alé brès dzeûs, brès dzous. In moumint après, il astint ou crin d' rotche. Èt la, m' bièsse leû è dit ou rnôd d' ataker a mwindjî, mès lu rnôd, ki savot a cwè s' a tnu dit ou leû :

- Choûte, leû, ça fwêt trwâs djoûs ku dj' fwêt bombance su la smwin.ne, cumace ti min.me.
- T'ès fwêt bombance ? I m' san.not k' t' avot toudi fwîn amon tès fiyûs ! Èt pîs, nin tant dès cayèts, dj' atake !

A ç' moumint la, lu rnôd apougne lu leû pa l' cawe, i l' fwêt tourniyî in cöp û deûs, pîs i lî före la tièsse dins l' pot d' grès. Lu leû astot si bin pris k' i n' savot s' mète kite du pot. A caroûyant al tère, lu pot è vnu a buker ène pîre, i s' è câssé èt l' leû è sté libe, mès dins ké ètat !

Lu rnôd ann-avot profité pou grimper su ène rotche èt narguer l' leû ki lî criyot du dzous :

- Rousse vèrô, tu m' è djondu, mès dju t' rôrê.
- Choûte, leû, nu sêje nin mwê ! Dju
- Têsses tu, manteûr, c' èst ti k' è mwindjî l' mièl a djant k' t' alos z-èsse pârin !
- Non, ç' n' èst nin mi, dju l' jure !
- Èh bin ! Dju vons vèy, dit-i l' leû. Dju vons couru èt l' cî ki montrè la cöte sin souwer ôrèt gangnî, ca c' èst nin mi non pus k' è mwindjî l' mièl !

Lu leû astot pus lèdjîre pou couru èt lu rnôd siyot pa drî a criyant :

- Lu cî ki piêdrèt payrèt l' mièl ôs mouches.

Èt i bavot plin l' dos du leû, si bin ku çti-ci ére tout frêche a-z-arivant ou dzeûs.

- Tu wès, leû, coume tu suwes, t' ès tout frêche ! T' ès in goulafe, tu payrès lu mièl ôs mouches.

Inutile du dire k' iles n' ont jamwês vû la couleûr du leûs sous. Fôt toudi s' dumèfyî dèbès côzeûs.

Malêjis mots

buste = creux. / **crâbote** = trou dans un tronc d'arbre. / **drôder ène virée** = essarter. / **hawê** = houé. / **kê** = chercher.